

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΚΥΡΙΑΚΗ 10 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2021

ΟΜΑΔΑ Α΄

A.1.1.

- 1 - β
- 2 - δ
- 3 - -
- 4 - -
- 5 - ε
- 6 - γ
- 7 - α

A.1.2.

Στρατιωτικός Σύνδεσμος: Το 1909 συντελείται μια τομή στην πολιτική ιστορία της Ελλάδας γενικότερα, και των πολιτικών κομμάτων ειδικότερα. Στις 15 Αυγούστου 1909 εκδηλώθηκε κίνημα στο Γουδί, το οποίο έγινε από τον *Στρατιωτικό Σύνδεσμο*, μια μυστική ένωση στρατιωτικών, με αιτήματα που αφορούσαν μεταρρυθμίσεις στο στρατό, τη διοίκηση, τη δικαιοσύνη, την εκπαίδευση και τη δημοσιονομική πολιτική. Ο *Στρατιωτικός Σύνδεσμος* δεν εγκαθίδρυσε δικτατορία, αλλά προώθησε τα αιτήματά του μέσω της Βουλής. Με αφορμή το κίνημα, έγινε στις 14 Σεπτεμβρίου μεγάλη διαδήλωση των επαγγελματιών σωματείων της πρωτεύουσας. Οι διαδηλωτές υποστήριξαν το διάβημα του Στρατιωτικού Συνδέσμου και υπέβαλαν ψήφισμα στο παλάτι με το οποίο ζητούσαν την επίλυση σειράς οικονομικών αιτημάτων. Υπό την πίεση του Συνδέσμου η Βουλή ψήφισε, χωρίς ιδιαίτερη προετοιμασία και συζήτηση, μεγάλο αριθμό νόμων, που επέφεραν ριζικές αλλαγές. Το Φεβρουάριο του 1910 η Βουλή αποφάσισε την αναθεώρηση ορισμένων άρθρων του συντάγματος. Έτσι προκηρύχθηκαν εκλογές, από τις οποίες προήλθε αναθεωρητική βουλή. Στις 15 Μαρτίου 1910 ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος διαλύθηκε έχοντας επιτύχει τις επιδιώξεις του.

Β΄ Ψήφισμα της Εθνοσυνέλευσης 1843 – 1844: [Κατά τη διάρκεια της Εθνοσυνέλευσης του 1843 – 1844, τον Ιανουάριο του 1844, κορυφώθηκε η διαμάχη μεταξύ αυτοχθόνων και ετεροχθόνων σχετικά με] το θέμα της στελέχωσης του δημοσίου –τα προσόντα δηλαδή του δημοσίου υπαλλήλου. Αυτό ρυθμίστηκε με το Β΄ ψήφισμα, που όριζε ότι δημόσιοι υπάλληλοι μπορεί να είναι: α) οι αυτόχθονες της ελληνικής επικράτειας και όσοι αγωνίσθηκαν σε αυτήν μέχρι το τέλος του 1827 ή ήρθαν και εγκαταστάθηκαν κατά την ίδια περίοδο, β) όσοι αποδεδειγμένα συμμετείχαν σε πολεμικά γεγονότα της Επανάστασης μέχρι το 1829.

A.2.1.

α) Γενικά, το προσφυγικό ζήτημα στη διάρκεια της Επανάστασης δεν αντιμετωπίστηκε μεθοδικά εκ μέρους της πολιτικής ηγεσίας των Ελλήνων. Όπου έγιναν προσπάθειες για την περίθαλψη και την ενσωμάτωση των προσφύγων, αυτές στηρίχθηκαν στον αυθορμητισμό και τη συμπαράσταση των κατά τόπους ελληνικών κοινοτήτων ή σε εντελώς προσωρινά μέτρα των κυβερνήσεων. Αιτήματα προσφύγων τέθηκαν, αλλά όχι προσφυγικό ζήτημα συνολικά. Μόνο στην Γ' Εθνική Συνέλευση το προσφυγικό προβλήθηκε εντονότερα από τις διάφορες προσφυγικές ομάδες, που ζήτησαν την εκπροσώπησή τους στη Συνέλευση, για να προωθήσουν το αίτημα παροχής χώρου για μόνιμη εγκατάσταση στην ελεύθερη Ελλάδα. Το ψήφισμα της 5ης Μαΐου 1827, με το οποίο καλούνταν όλοι οι ορθόδοξοι «*όσων αι πόλεις κατεστράφησαν, να προσέλθουν εις την Βουλήν να ζητήσουν τόπον και να εγείρουν νέας πόλεις*», έδειχνε την τάση να επικρατήσει μία ευρύτερη αντίληψη για το προσφυγικό. Ωστόσο, οι επαναστατικές κυβερνήσεις δεν προχώρησαν στην υλοποίηση των αποφάσεών τους και δεν οργάνωσαν συνοικισμούς προσφύγων. Οι δυσμενέστερες συνθήκες κατά την Επανάσταση αλλά και οι κατά τόπους αντιδράσεις εμπόδισαν την εφαρμογή μέτρων για την επίλυση του προβλήματος.

β) Από τους Ηπειρώτες πρόσφυγες, πρώτοι οι Σουλιώτες πέτυχαν να εκπροσωπηθούν στην Γ' Εθνοσυνέλευση, όπου έθεσαν ως βασικό θέμα την παραχώρηση τόπου για μόνιμη εγκατάσταση.

Στην Γ' Εθνοσυνέλευση οι Ψαριανοί ζήτησαν με καθυστέρηση να καθοριστεί τόπος προσφυγικού συνοικισμού τους. Έχοντας εξασφαλίσει στην πράξη χώρο εγκατάστασης στην Αίγινα δεν πιέζονταν, όπως άλλοι.

A.2.2.

[Μετά τη Μικρασιατική καταστροφή] η διαρκής υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου ευρέων τμημάτων του πληθυσμού επηρέασε την εξέλιξη των κομμάτων κατά την περίοδο αυτή. Όταν σταμάτησε να βρίσκεται η εξωτερική πολιτική στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, ήλθαν εντονότερα στο προσκήνιο οι συγκρούσεις συμφερόντων οικονομικού και κοινωνικού χαρακτήρα. Σε πολλούς ανθρώπους (ανεξαρτήτως πολιτικής τοποθέτησης) επήλθε κόπωση από τη μόνιμη πολιτική αστάθεια και από τη διαρκή όξυνση που καλλιεργούσαν τα κομματικά επιτελεία και τα πραξικοπήματα αξιωματικών. Σ' αυτήν προστέθηκε η δυσαρέσκεια για τις διαμάχες συμφερόντων πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής υφής, καθώς και για την πληθώρα των διαφορετικών πολιτικών ιδεολογιών. Έτσι, ο Μεταξάς δεν χρειάστηκε να ασκήσει βία για να επιβάλει, το 1936, τη δικτατορία του.

Στις 27 Απριλίου [του 1936], επειδή τα μεγάλα κόμματα αδυνατούσαν να συνεννοηθούν για το σχηματισμό κυβέρνησης, καθώς το Κομμουνιστικό Κόμμα δεν ήθελε να υποστηρίξει κυβέρνηση Φιλελευθέρων, έδωσαν ψήφο εμπιστοσύνης στον Ι. Μεταξά, ο οποίος είχε πάρει μόλις το 4% των ψήφων στις εκλογές. Ο δρόμος για την υλοποίηση των δικτατορικών σχεδίων του Μεταξά ήταν πλέον ανοιχτός. Έτσι, την 4η Αυγούστου 1936, με την προσυπογραφή των περισσότερων υπουργών και με την πρόφαση του κομμουνιστικού κινδύνου λόγω επικείμενης 24ωρης πανελλαδικής απεργίας, ο Μεταξάς, με τη σύμφωνη γνώμη του βασιλιά, ανέστειλε την ισχύ βασικών άρθρων του συντάγματος και διέλυσε τη

Βουλή. Ο Μεταξάς ήταν σε όλη του τη σταδιοδρομία εχθρός του κοινοβουλευτισμού και υποστηρικτής αυταρχικών μεθόδων στην πολιτική. Όταν του δόθηκε η ευκαιρία, έκανε πράξη τις θεωρίες του. Η δικτατορία του Μεταξά έβαλε τέλος στη Δημοκρατία του Μεσοπολέμου και σε μία ολόκληρη εποχή της πολιτικής ιστορίας της Ελλάδας.

ΟΜΑΔΑ Β΄

Β1.

Στις 15 Αυγούστου του 1909 μία μυστική ένωση στρατιωτικών, ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος, πρωτοστάτησε στο κίνημα στο Γουδί αιτούμενος μεταρρυθμίσεις που αφορούσαν όλο το φάσμα της πολιτικής ζωής. Μετά τη διάλυση του Στρατιωτικού Συνδέσμου, τον Μάρτιο του 1910, εκφραστής και συνεχιστής του αιτήματος για ανανέωση της πολιτικής ζωής χρίστηκε ο Ελευθέριος Βενιζέλος. Τον δρόμο για την μετάβασή του από την Κρήτη στην Αθήνα άνοιξαν οι εκλογές της 8^{ης} Αυγούστου του 1910.

Πριν από τις εκλογές της 8ης Αυγούστου 1910 δεν είχε συγκροτηθεί κανένα νέο μεγάλο κόμμα που να υποστηρίζει τις μεταρρυθμίσεις οι οποίες προτάθηκαν το 1909/1910. Στις εκλογές όμως της 8^{ης} Αυγούστου 1910 - όπως αναφέρεται στην Ι.Ε.Ε., Νεώτερος Ελληνισμός από 1881 ως 1913, τομ.ΙΔ - εκφράστηκαν νέες κοινωνικές και ιδεολογικές αναζητήσεις από υποψήφιους που διεκδικούσαν μία θέση στην κοινοβουλευτική ζωή του τόπου. Φορείς των νέων ιδεών υπήρξαν ανεξάρτητοι υποψήφιοι, οι οποίοι είτε κατά μόνας είτε μαζί με άλλους, σε ανεξάρτητα ψηφοδέλτια, διεκδικούσαν τις ψήφους των δυσαρεστημένων με τα παλαιά κόμματα εκλογών. Αυτοί οι ανεξάρτητοι πολιτικοί, με το γενικό σύνθημα της «ανόρθωσης», ανάλογα με την περιοχή που ήταν υποψήφιοι και τον πληθυσμό στον οποίο απευθύνονταν, εννοούσαν είτε την υλοποίηση των αιτημάτων των συντεχνιών, όπως εκφράστηκαν στα συλλαλητήρια του 1909, είτε την επίλυση του αγροτικού ζητήματος, με την παροχή γης στους ακτήμονες. Πάνω σε αυτά η Ι.Ε.Ε. συμπληρώνει ότι οι ανεξάρτητοι αυτοί υποψήφιοι είχαν την υποστήριξη των επαγγελματικών συλλόγων και των συντεχνιακών οργανώσεων, που δεν έβρισκαν κανέναν λόγο να στραφούν πολιτικά πλέον στα παλιά κόμματα. Τα αιτήματα των κλάδων αυτών συνυφάνθηκαν με την ανάγκη για μία μεγάλη πολιτική αλλαγή. Σε κάποιες εκλογικές περιφέρειες έθεσαν υποψηφιότητα σοσιαλιστές και για πρώτη φορά εμφανίστηκε η σοσιαλδημοκρατική «Κοινωνιολογική Εταιρεία». Τα παλαιά κόμματα συμμετείχαν στις εκλογές ως συνασπισμός και τελικά κέρδισαν τις περισσότερες έδρες στη Βουλή. Από τις 362 έδρες εξασφάλισαν 211, ενώ 29 έδρες κέρδισαν ανεξάρτητοι που ανήκαν στον πολιτικό χώρο των παλαιών κομμάτων και 122 ανεξάρτητοι εκσυγχρονιστές.

Οι εκσυγχρονιστές συσπειρώθηκαν γύρω από το πρόσωπο του κρητικού ηγέτη Ελευθερίου Βενιζέλου, ο οποίος εξελέγη χωρίς να συμμετέχει στην προεκλογική αναμέτρηση. Στην Ι.Ε.Ε. περιγράφεται η ταυτότητα όσων συσσωματώθηκαν γύρω από τον Βενιζέλο. Επρόκειτο για άνδρες νέους, που οραματίζονταν μεταρρύθμιση, αλλά και για παλιότερους πολιτικούς, που αποδοκίμαζαν τις κοινοβουλευτικές πολιτικές πρακτικές της προ του 1909 εποχής. Όλοι αυτοί έβλεπαν στο πρόσωπο του Βενιζέλου να πραγματώνεται η μεγάλη αλλαγή στην πολιτική ζωή. Αξιοσημείωτη αποδείχθηκε η μεγάλη του επιρροή από το γεγονός ότι εξελέγη βουλευτής Αττικο - Βοιωτίας, ενώ απουσίαζε στο εξωτερικό. Η πρώτη δημόσια εμφάνιση του Βενιζέλου ως ελλαδική πολιτικού έγινε στις 5 Σεπτεμβρίου 1910 με μία ομιλία στην πλατεία Συντάγματος, στην οποία έκανε προγραμματικές δηλώσεις, με τις οποίες

υποστήριξε μετριοπαθείς μεταρρυθμίσεις. Στόχευε σε εκσυγχρονισμό του πολιτικού συστήματος, με την εξισορρόπηση των συμφερόντων όλων των κοινωνικών στρωμάτων. *Ο Θανάσης Χρήστος στο έργο του «Ελευθέριος Βενιζέλος, 1864 – 1936, Η Μεγάλη Πορεία - Από το ανάθεμα στην αποθέωση», Ε Ιστορικά, Ελευθεροτυπία αναφέρεται ευρύτερα στους στόχους του Βενιζέλου. Επιδίωκε να ανασυγκροτήσει την αυτοδιοίκηση, να ανεξαρτητοποιήσει την διοίκηση από την επιρροή των κομμάτων, να βελτιώσει την αστική, εμπορική και ποινική νομοθεσία, να επιβάλει μία οικονομική πολιτική ικανή να ελέγξει τις παραγωγικές δυνάμεις, να προωθήσει την εξισορρόπηση των εσόδων και των εξόδων του κράτους μέσα από τον επαναπροσδιορισμό των έμμεσων και άμεσων φόρων, να προστατέψει με μέτρα τους αγρότες και τους εργάτες, να παρέχει αγροτική και δασική ασφάλεια, να προσδώσει στην Παιδεία έναν πιο πρακτικό προσανατολισμό, να καταστήσει τον στρατό ικανό να υπερασπιστεί τα εθνικά συμφέροντα.*

Βασικές θέσεις του προγράμματός του ήταν η κοινωνική γαλήνη, η ελάφρυνση των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων, ο εκσυγχρονισμός του κρατικού μηχανισμού, με σκοπό την αποτελεσματικότερη λειτουργία του, και στρατιωτικοί εξοπλισμοί για την πραγματοποίηση των εθνικών διεκδικήσεων. Επίσης, παρά την πίεση των οπαδών του, υποστήριξε την αναθεώρηση του υπάρχοντος συντάγματος και όχι την ψήφιση νέου. Πολιτειακό ζήτημα δεν έθεσε. *Ο Θανάσης Χρήστος επιβεβαιώνει το παραπάνω αναφέροντας ότι, παρά το γεγονός ότι το αθηναϊκό κοινό επέμενε στην σύγκληση της Συντακτικής Συνέλευσης, ο Βενιζέλος έμεινε αμετακίνητος στην σύγκληση Αναθεωρητικής. Τη θέση του μάλιστα αυτή αναγκάστηκε να επαναλάβει με απόλυτο τρόπο τρεις φορές. Η στάση του αυτή τον καθιέρωσε ως ηγετική προσωπικότητα στην πολιτική ζωή της περιόδου.*

Τέλος, ο Βενιζέλος στις 5 Σεπτεμβρίου 1909 προανήγγειλε την ίδρυση ενός κόμματος αρχών, το οποίο θα ήταν φορέας των μεταρρυθμίσεων. Το κόμμα ιδρύθηκε και τυπικά στις 22 Αυγούστου 1910, από μέλη της Εθνοσυνέλευσης.

Τον Νοέμβριο του 1910 ο Βενιζέλος αναδεικνύεται πρωθυπουργός της Ελλάδας και προχωράει στην Αναθεώρηση του Συντάγματος το 1911, μέσα από την οποία ικανοποιήθηκαν πολλά από τα αιτήματα του λαού και του Στρατού, όπως διατυπώθηκαν στο Κίνημα του 1909. Για την επόμενη δεκαετία ο Βενιζέλος θα αποτελέσει την κυρίαρχη πολιτική προσωπικότητα της πολιτικής ζωής της Ελλάδας.

B2.

Όσο οι Έλληνες ήταν υπόδουλοι, σε γενικές γραμμές τηρούσαν κοινή στάση απέναντι στον κατακτητή. Όταν άρχισε η εκδίωξη των Τούρκων, άρχισαν οι συγκρούσεις μεταξύ των μέχρι τότε ομονοούντων. Το βασικότερο ζήτημα αφορούσε το ποιος και πώς θα διαχειριζόταν την εξουσία. Μια σειρά γεγονότων, που σχετίζονται με τη διαμόρφωση διαφορετικών απόψεων για το ζήτημα αυτό, οδήγησαν σ' ένα προστάδιο διαμόρφωσης των πρώτων πολιτικών κομμάτων.

Τα γεγονότα αυτά συνδέονται με την κάθοδο του *Δημητρίου Υψηλάντη* στην επαναστατημένη Πελοπόννησο, ως πληρεξουσίου του αδελφού του *Αλεξάνδρου*, Γενικού Επιτρόπου της Φιλικής Εταιρείας, με σκοπό την ανάληψη της ηγεσίας της Επανάστασης. Όταν ο Δημ. Υψηλάντης έφτασε στην Ύδρα, οι Πελοποννήσιοι είχαν ήδη ορίσει από μόνοι τους κυβερνητικά όργανα τοπικής εμβέλειας. Ο Υψηλάντης θέλησε να επιβάλει έναν δικό του «Γενικό Οργανισμό της Πελοποννήσου», που θα του επέτρεπε να συγκεντρώσει τη

στρατιωτική και πολιτική εξουσία στα χέρια του. Οι πρόκριτοι δεν το αποδέχθηκαν και με δυσκολία αποσοβήθηκε η σύρραξη. Η αντίθεση μεταξύ των δύο πλευρών δεν είχε ως αντικείμενο μόνο το ποιος θα κατείχε πραγματικά την εξουσία, αλλά αφορούσε και τη δομή του υπό ίδρυση κρατικού οργανισμού. Ο Υψηλάντης πρότεινε τη δημιουργία συγκεντρωτικού συστήματος διακυβέρνησης, ώστε να εξασφαλιστούν οι οικονομικοί πόροι για τη συνέχιση του αγώνα και η πειθαρχία στο στράτευμα. Θεωρούσε ότι οι τοπικιστικές τάσεις αποτελούσαν εμπόδιο για την οργάνωση του Αγώνα. Τα παραπάνω επιβεβαιώνονται από τον τόμο ΙΒ΄ της Ι.Ε.Ε. όπου αναφέρεται ότι ο Υψηλάντης πρότεινε τη δημιουργία ενός συγκεντρωτικού κρατικού μηχανισμού, ο οποίος θα θεμελιωνόταν στην ιεραρχία, τις αρμοδιότητες και τις ευθύνες. Δεν είχε πρόθεση να αποδυναμώσει τους πρόκριτους. Θεωρούσε ότι ο συγκεντρωτισμός στην άσκηση της εξουσίας θα διευκόλυνε την εξασφάλιση των οικονομικών πόρων, τη δημιουργία στρατοπέδων οργανωμένων και πειθαρχημένων, τη δημιουργία τακτικού στρατού. Θεωρούσε ότι μία τέτοια οργάνωση θα διευκόλυνε την επίτευξη της ανεξαρτησίας. Οι πρόκριτοι, από την άλλη, έχοντας διαφορετικές επιδιώξεις, ήθελαν να είναι όλοι υπεύθυνοι για όλα. Στην Ι.Ε.Ε. προστίθεται ότι οι πρόκριτοι ήθελαν να επιβάλουν μία μορφή εξουσίας σύμφωνα με την οποία όλοι να είναι υπεύθυνοι για όλα, χωρίς έλεγχο και αναφορές. Οι επαρχίες θα διοικούσαν από τους εφόρους, στρατιωτικά και πολιτικά, ενώ πρότειναν να θεσπιστεί η Γερουσία ως συντονιστικό όργανο. Στην στάση των προκρίτων αναφέρεται και ο *Dakin Douglas* στο έργο του «*Η Ενοποίηση της Ελλάδας 1770 - 1923*», *M.I.E.T.*, 1998. Σύμφωνα με αυτόν και ο Μαυροκορδάτος πίστευε ότι έπρεπε να δημιουργηθεί μία κεντρική εξουσία, στην ηγεσία της οποίας όμως δεν επιθυμούσε να βρίσκεται ο Υψηλάντης και οι καπεταναίοι. Παρόλο που και οι δύο ήθελαν να αποφύγουν την σύγκρουση, συγκροτήθηκαν οι πρώτες παρατάξεις.

Το «Προσωρινόν Πολίτευμα» της Επιδαύρου, το πρώτο σύνταγμα της Επανάστασης, ψηφισμένο από την Α΄ Εθνοσυνέλευση, έδωσε το 1822 λύση στο πρόβλημα της ηγεσίας του Αγώνα, με τον αντιαπολυταρχικό χαρακτήρα του και τη θέσπιση πολυαρχικής εξουσίας. Στην ιστοσελίδα ime.gr χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι στο «Προσωρινόν Πολίτευμα» της Επιδαύρου προτασσόταν η Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας. Προωθήθηκε ένα σχήμα διοίκησης πολυκεντρικό, το οποίο αποτελούσαν από το Βουλευτικό και το Εκτελεστικό Σώμα. Τα δύο αυτά σώματα δεν είχαν αποσαφηνισμένες και ξεκάθαρες αρμοδιότητες. Ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος κατόρθωσε να γίνει ρυθμιστής της κατάστασης, έχοντας εξασφαλίσει για τον κύκλο του και για τους προκρίτους την εξουσία, ενώ αγνοήθηκαν ο Κολοκοτρώνης και ο Υψηλάντης. Ο Απόστολος Βακαλόπουλος στο έργο του «*Νέα Ελληνική Ιστορία, 1204 – 1985*, εκδ. Βάνιας επιβεβαιώνει το παραπάνω αναφέροντας ότι ο Μαυροκορδάτος χρίστηκε πρόεδρος της πρώτης ελληνικής κυβέρνησης (του εκτελεστικού), ενώ ο Υψηλάντης ως εκπρόσωπος των στρατιωτικών παραμερίστηκε, αφού χρίστηκε πρόεδρος του βουλευτικού. Ο *Dakin Douglas* επισημαίνει ότι επιδίωξη του Μαυροκορδάτου ήταν η τουρκική κυριαρχία να αντικατασταθεί από την κυριαρχία των προκρίτων. Έτσι δημιουργήθηκε ρήγμα στις σχέσεις μεταξύ στρατιωτικών και προκρίτων.

Το ρήγμα αυτό εκφράστηκε ακόμη εντονότερα κατά τη διάρκεια της Β΄ Εθνοσυνέλευσης του Άστρους το 1923. Η σύγκρουση των δύο παρατάξεων εξελίχθηκε σε εμφύλιο πόλεμο. Μέσα από την πολιτική αυτή ζύμωση προήλθαν τα τρία ξενικά κόμματα, το αγγλικό, το γαλλικό και το ρωσικό.